

Knud Arne Jürgensen: The Bournonville Ballets. A Photographic Record 1844-1933. Dance Books, London 1987. ISBN 0 903 102 986.
Knud Arne Jürgensen og Ann Hutchinson Guest: The Bournonville Heritage. A Choreographic Record 1829-1875. Inkl. hæfte med klaverpartitur. Dance Books, London 1990. ISBN 1 85273 025 0, 1 85273 030 7.
Vivi Flindt og Knud Arne Jürgensen: Bournonville Ballet Technique. Inkl. hæfte med klaverpartitur og video. Dance Books, London 1992. ISBN 1 85273 035 8, 1 85273 036 6.
(Bøger, noder og video distribueres af Dance Books Ltd., 9 Cecil Court, London WC2N 4EZ, England).

„Ballet har længe været betragtet som en kortvarig kunstart, og således er det stadig“, skriver den kendte engelske ballethistoriker, Ivor Guest, i forordet til den midterste af Knud Arne Jürgensens tre meget fornemte udstyrede bøger, der behandler vigtige aspekter af hele den arv balletmester August Bournonville efterlod.

– En døgnfluekunst, nu vel. Men trods det kunstneriske udtryks flygtighed en kunstart, der har sat sig fast som en vigtig del af Vestens teatralse kultur, og som sådan aftvinger balletten respekt – også som et relevant forskningsobjekt.

Flygtigheden – og her tænkes på, at først i vort århundrede er man nået frem til en egentlig dækkende notation og dokumentation af dans – har dog vanskeliggjort et mere videnskabeligt studium, og det er først i de senere år, at ballet som studieobjekt på lige fod med skuespil og opera har vundet indpas i universitetssammenhænge.

Denne historisk betingede akademiske tøven er til dels begrundet i det faktum, at koreograferne kun i sjældne tilfælde har efterladt sig noget af større arkivalisk værdi. Med udgivelsen af *Lettres sur la Danse et sur les Ballets* i 1760 blev balletreformatoren Jean-Georges Noverres det 18. århundredes store undtagelse. August Bournonville står som det 19. århundredes undtagelse.

Netop tilstedeværelsen af på den ene side en levende Bournonville tradition med godt ti Bournonville værker danset i ubrudt tradition og på den anden side det meget righoldige arkivalske materiale har betydet, at – selvom Danmark med oprettelsen af studiet *Dansens Æstetik og Historie* på Københavns Universitet

først i 1989 fik et egentlig akademisk forum for studiet af den sceniske dans – man i generationer har arbejdet med stoffet. Teaterhistorikere som Torben Krogh og Robert Neiindam og senere ballethistorikere og musikhistorikere som Allan Fridericia og Nils Schiørring med flere har alle leveret nyttige arbejder, der bygger på arkivstudier. Omkring 100-året for Bournonvilles død i 1979 – samtidig med at Bournonville efter udelukkende at have været et lokalt fænomen trådte ind i rækken af internationalt kendte navne – udvidedes interessen. Knud Arne Jürgensen, der foruden dansestudier og musikstudier ved Københavns Universitet gennem sin ansættelse i Det Kongelige Biblioteks Musikafdeling har et førstehåndskendskab til hele det enorme materiale, er den, der i de sidste 15 år mest systematisk har helliget sig studiet af Bournonville. Med de tre foreliggende publikationer har han fremlagt et imponerende materiale og megen ny viden om den store danske koreograf.

Det trefløjede projekt blev indledt i 1987 med Bournonvilles balletter gengivet via gamle fotografier, dækkende perioden 1844-1933. Forfatteren har udvalgt og kommenteret 478 fotos og kommer således rundt om 24 balletter, fire divertissementer og fire balletindslag i operaer. Kun ca. 120 af disse fotos har tidligere været offentliggjort.

Denne umiddelbart tilgængelige bog giver rig mulighed for at studere balletten som et visuelt fænomen, for så vidt fotografiet fastholder scenebillede, kostume etc., mens man er mere på gyngende grund, når man funderer over koreografisk stil og forhold som bevægelseskvalitet og lignende.

Ud fra biografiske og ikke mindst koreografiske betragtninger bringer den følgende bog *The Bournonville Heritage* meget nyt og spændende stof. Bogens hovedemne er 24 ukendte danse fra Bournonville balletter, rekonstrueret og noteret fulgt af musikken i klaverudgave. Som optakt præsenterer forfatteren – desværre meget sparsomt kommenteret – et manuskript, Bournonville skrev i 1866 til C.F. Bricka til første udgave af *Dansk Biografisk Lexicon*. Det kan være tillokkende, at lade kildematerialet tale for sig selv, men historikeren bør træde ind mellem sit stof og læseren og i dette tilfælde f.eks. påpege, hvorledes dette manuskript lægger nye nuancer til det billede, vi kender af koreografen fra Bournonvilles store erindringsværk *Mit Theaterliv*.

Af stor betydning er det imidlertid, at Knud Arne Jürgensen gennem ihærdig søgen bl.a. hos Bournonville danseren Ferdinand Hoppes efterkommere har været i stand til at finde hidtil ukendt materiale, hvorved det er lykkedes ham at komme længere ind i rekonstruktionsproblematikken end andre før ham. Men også Jürgensen må konkludere, at Bournonvilles koreografiske notater er af en så fragmentarisk art, at: „it is not possible to make a complete reproduction of the original choreography“ (s. XVI). Men ligesom man i musikvidenskabelige kredse naturligvis synes, det er betydningsfuldt at opføre gammel musik på autentiske instrumenter etc., er det for danseforskeren vigtigt at efterprøve det foreliggende materiale og se, hvor langt ind i den historiske form man kan komme. Af betydelig interesse er således de komparative analyser af soli fra *La Ventana*, *Sylfiden* og *Et Folkesagn*, der findes overleveret i notation fra forskellige tidspunkter. Stoffet giver forfatteren lejlighed til at illustrere, hvorledes Bournonvilles koreografier har udviklet sig over mere end 150 år, og at der var tale om et rigere stilmæssigt og æstetisk omfang i Bournonvilles værk end det, den levende tradition lader ane. Hurtigt oversat er imidlertid forfatterens introduktion til Bournonville komponister.

Med det sidste bind *Bournonville Ballet Technique* har Jürgensen sammen med danseren Vivi Flindt sat sig på balletens skolebænk. Sammen har de taget fat på det, der er det nødvendige grundlag, hvis en balletmesters arbejde skal blomstre, dvs. det pædagogiske arbejde, der er ryggraden i det korps, der skulle og den dag i dag skal fortolke balletterne.

Som det etablerede grundlag har man fra begyndelsen af vort århundrede opereret med de såkaldte Bournonville skoler, ordnet og navngivet efter seks af ugens dage.

Disse Bournonville skoler, der i 1979 blev publiceret af Kirsten Ralov, er imidlertid en tillæmpning af den træning, der formodentlig har fundet sted på Bournonvilles tid. Med Knud Arne Jürgensens og Vivi Flindts rekonstruktion og videodokumentation af 50 enchainements (trinsammensætninger) hentet fra balletmester Hans Becks nedskrift af, hvad han kaldte *Skole Pas* fra 1893, får man et indblik i den træning, der har fundet sted inden Beck kodificerede Bournonville træningen i de omtalte skoler. Hans Becks manuskriptet fra 1893 fører os ind bagom det etablerede trænings-

system, og materialet fremstår som et inspirerende supplement. Bl.a. lægger man mærke til, at det nye materiale fremviser overraskende trinkombinationer, og at øvelserne ofte er enklere end de meget „koreograferede“ trinsammensætninger, vi finder i Bournonville skolerne.

Et af anklagepunkterne i forbindelse med de kendte Bournonville skoler har været den led-sagemusik, vi finder til øvlerne. Bournonvilles fine musikalitet – der trængte langt ind i den koreografiske frasering – har der aldrig hersket tvivl om. Derfor har det med rette undret, at talrige af Bournonville skolerens øvelser danses til en temmelig trivial musik.

Kirsten Ralov og andre har anført, at det især er disse melodier, der har været til hjælp for dansernes „hukommelse“. På et tidspunkt, hvor ikke meget var skrevet ned, har trinene hængt i benene, som melodierne har hængt i ørerne.

Vi ved, at musikken til Bournonville skolerne blev samlet, arrangeret og delvis komponeret af Louis Forgeron (Ludvig Theodor Smith). I bogen *Bournonville Tradition Rekonstruktion* (C.A. Reitzel, København 1989) publicerede Knud Arne Jürgensen bl.a. en oversigt over Bournonville skolerens musikalske kilder, og heraf fremgår det, hvor meget der er af Forgeron selv, og hvor meget der er arrangeret efter revyviser og populære dansetoner fra tiden omkring århundredskiftet. – Dette musikalske materiale har man i hvert fald ikke danset til på Bournonvilles tid. Men hvad har man så danset til?

Her har Knud Arne Jürgensen et bud, der såvel musikalsk som stil-koreografisk er perspektivrigt. Gennem kendskabet til Ferdinand Hoppe materialet har forfatteren fået øje på en *Fortegnelse over Musik / Douetter til Danseøvelser* formodentlig fra 1863. Af dette manuskript fremgår det, at man bl.a. har danset til musik hentet fra violinskoler af ældre dato f.eks. *Nouvelle Methode de la Jeu de Violon* af Bartolomeo Campagnoli, publiceret i 1823, *Six Duos faciles* af Johann Gottlieb Naumann, publiceret i 1800, *Øvelser for to violiner* af Ludwig Spohr, publiceret i 1832, med flere.

Den her nævnte musik repræsenterer en mindre fastlåst mekanisk rytme, en mindre hyppig brug af „bombastiske“ accenter og en anden type frasering end tilfældet er med f.eks. trippevalsen „Er der Sand paa Trappen?“ af Louis Forgeron fra 1890 (se *Mandagsskolen* nr.

22). Dette betyder et ændret forhold mellem trin og musik. Der er i den „ny“ musik tale om et andet åndedrag, og dette element kan nok lægge op til overvejelser vedrørende, hvorledes man aflokker Bournonville koreografien nyt liv.

Med Knud Arne Jürgensens indsats er der bragt overordentlig meget nyt materiale frem. Efter at have set, hvorledes eksperter som henholdsvis Dinna Bjørn og Flemming Ryberg, begge yderst kvalificerede Bournonville dansere med kendskab til arkivalske studier, fik vidt forskelligt ud af et stykke Bournonville koreografi nedskrevet af balletmesteren selv med de mangler, datidens notationer nu byder på, er det indlysende, at Knud Arne Jürgensens indsats også vil og skal fortolkes forskelligt. Det er måske også ud fra et kendskab til disse forhold, at forfatteren ofte kun kommenterer sit stof meget sparsomt, mens han i andre tilfælde kan udtale sig meget autoritativt om noget, der vitterlig kan herske flere meninger om.

Stoffet er så stort og inspirerende. Det fortsatte arbejde med Bournonville kræver stadig nye impulser. Knud Arne Jürgensens arbejder er noget, man fremover igen og igen vil dykke ned i.

Ole Nørlyng

Harald Herresthal: Med Spark i Gulvet og Quinter i Bassen. Musikalske og politiske bilder fra nasjonalromantikken gjennombrudd i Norge. *Universitetsforlaget, Oslo 1993. 255 s. Ill. Noder. ISBN 82-00-21764-7. N.kr. 379,-.*

En norsk springdans „med Spark i Gulvet og Quinter i Bassen“ publicerades av Halfdan Kjerulff 1851. Detta citat i titeln på Harald Herresthals bok markerar den norska folkmusikens betydelse under den tid som här behandlas, den som ofta brukar kallas för det „nationalromantiska genombrottet“. Det rör sig således om tiden ca 1840-1860. Men för att få en helhetsbild av denna tid har författaren både dragit linjerna tillbaka till 1770-talet med normännens på allvar påbörjade kamp för nationell självständighet och fram till ca 1870.

Boken är indelad i sju överordnade avsnitt (utom en mer sammanfattande *Utblick*), vilka vardera omfattar två eller flera kapitel och nalkas ämnet ur olika synvinklar. Till stor del

sammanfaller också denna strukturering av materialet med det kronologiska skeendet. Det första avsnittet, *Kjerligheten til fedrelandet*, tar bl.a. upp Det Norske Selskab i Köpenhamn, som trots sin korta blomstringstid under 1770-talet gav normännen intryck och impulser att ta med sig hem. Så länge Norge var förenat med Danmark fick man sina professionella musiker, stadsmusikanter och organister, från det kungl. kapellet i Köpenhamn. Men alltmer började man sträva efter en nationell musik. En tävlan om den bästa norska nationalsången gav priset till Bjerregaards och Bloms „Sønner av Norge“, som senare av kung Karl Johan skulle uppfattas som en upprorssång.

I avsnittet *På søken etter den norske tonen* redogör författaren för debatten om „nationalmusiken“. Hit hör bl.a. en anonym artikel („Nogle Ord om Nationalmusik“) i en månadsskrift 1831, som — enligt Herresthal — inte är skriven av någon professionell musiker eftersom värderingarna utgår från det litterära. Artikelförfattaren menar bl.a. att en nationell musik kunde skapas genom att de gamla melodierna togs upp och behandlades enligt de regler samtidens konst krävde. Thranes och Bjerregaards sångspel *Fjeldæventyret* från 1827 upplevdes som ett genombrott för den norska tonkonsten och ett försök att ge norsk musik en nationell färg. Speciellt „Aagots Fjeldsang“ anses som representant för „norskheten“ (just därför hade man önskat att sången avtryckts här).

Den tyska föreningen Germania behandlas i avsnittet *Musikk og politikk*. Motviljan mot tyska invandrare växte under 1850-60-talen i takt med en ökad nationalkänsla. På musikaliskt område ledde detta bl.a. till konflikter vid tillsättningar av organisttjänster. Norska musiker och diktare engagerade sig i politiska frågor. Strejker förekom bland sångare och musiker, och till dem som tog parti för musikerna hörde Bjørnstjerne Bjørnson.

I det centrala avsnittet, *Nasjonalromantikens gjennombrudd*, visas på former för konstnärlig gemenskap mellan kompositörer, diktare och bildkonstnärer. Liksom i Europa i övrigt sökte man „besläktade själar“ inom andra konstarter än sin egen. Nationella och ideologiska musikprogram formades och studentföreningarna spelade en stor roll. En stor „konstpresentation“ i mars 1849 upptog på programmet bl.a. en uvertyr över norska folkmelodier, en läst prolog, manskörsång, folke-